

HORIZONT 2020/23

Migrációkutató Intézet

Marsai Viktor – Vargha Márk: **Új Lesbosz születik?**

– **Migrációs robbanás a Kanári-szigeteken**

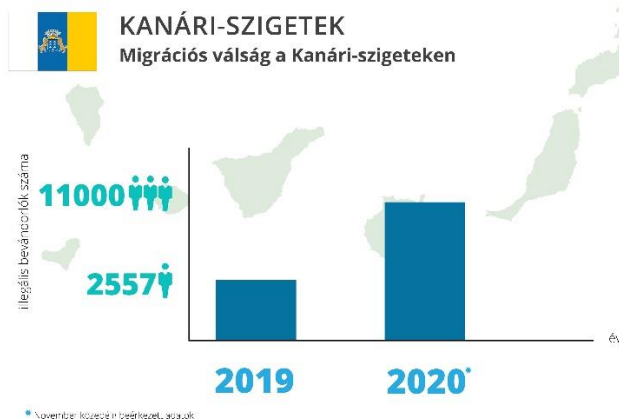
Marsai Viktor – Vargha Márk:

Új Lesbosz születik?

– Migrációs robbanás a Kanári-szigeteken

1. BEVEZETÉS

Az elmúlt hónapokban a turizmusáról híres Kanári-szigetek az elhúzódó európai migrációs válság új színtere lett. A szigeteken 2019-hez viszonyítva idén eddig csaknem 700 %-kal nőtt a tengeri érkezések száma, és novemberre átlépte a 11 000 főt. Az illegális bevándorlók fele október és november folyamán érkezett – volt olyan hétvégre, hogy 2 200 fő lépett partra a területen. Az új trendben szerepet játszik a migrációs útvonalak átrendeződése, az a jelenség, hogy a szubszaharai lakosok, ha tehetik, elkerülik a polgárháborús Líbiát. Ugyanakkor a koronavírus-válság erősítette a Maghreb-térségben működő határvédelmet, ami szintén a kevésbé őrzött útvonalak, az Atlanti-óceán felé tereli az útra kelőket. A COVID-19 miatt ráadásul Spanyolország nem tudja működtetni egyébként meglehetősen jól működő kitoloncolási rendszerét, ami miatt sokan már egy „új Lesboszt” vizionálnak, immáron az Atlanti-óceánon.

mki

ABSZTRAKT

A Migrációkutató Intézet elemzésének apropója a 2020-ban, különösen októberben a Kanári-szigetekre érkező afrikai migránsok 2006 óta nem tapasztalt magas száma. A koronavírus-járvány miatt megszigorított szárazföldi határvédelem, a változatlanul polgárháborús líbiai állapotok, valamint a kedvező időjárási viszonyok együttesen terelték az atlanti-óceáni útvonalra a bevándorlókat. Spanyolország kormányának a befogadóközpontok helyett táborokat kell építenie, hiszen ha nem hajlandó a menekültstátuszra többségében nem jogosult embereket a félszigetre vinni, a turistaparadicsomként elhíresült szigeteken kell tartania őket majdani kitoloncolásukig.

2. ELŐZMÉNYEK – ÚJ UTAKON

A 2015-ben kitört, egész Európát érintő migrációs válság előtt az egyik legnagyobb nyilvános-
ságot a 2006-os, úgynevezett Cayuco-válság kapta, melyet a Kanári-szigeteket elérő afrikai mig-
ránsok halászbárkáiról neveztek el. Ekkor még a nyugat-afrikai migrációs útvonal is hasonló
jelentőséggel bírt, mint később a középső-mediterrán. A Cayuco-válság *pull factorai*, azaz ezen
az útvonalon történő migrációt vonzó tényezők között a szakirodalom a spanyol gazdaság tel-
jesítményét, a földrajzi közelséget, illetve a más útvonalakon megvalósult szigorúbb határellen-
őrzést sorolja fel. A migrációt gerjesztő tényezők, azaz *push faktorok* között pedig az afrikai
származási országok politikai instabilitását, a gazdasági lehetőségek szűkülését és túlhalászást
említi (utóbbi következtében 30 ezer *cayuco* vált feleslegessé, amit embercsempészek vásároltak
fel).¹

Ezek a tényezők a mai válságra is vonatkoztathatók. A 2019 áprilisában kitört harmadik
líbiai polgárháború egyrészt még bizonytalanabbá tette a közép-mediterrán útvonal használatát
és a líbiai boldogulást, és azzal a veszéllyel fenyegetett, hogy a külföldiek a fokozódó erőszak
áldozatául esnek. Ráadásul Líbia a COVID-19 járvány egyik észak-afrikai gócpontjává vált, és
a koronavírus-fertőzöttek száma novemberre meghaladta a 70 000 főt, ami szintén nem tette
vonzó célponttá az országot.² Mindez nagyban hozzájárult ahhoz, hogy az IOM adatai szerint
csökkent az országban tartózkodó külföldiek száma.³ Végül, de nem utolsó sorban a nemzet-
közileg elismert líbiai kormány (GNA) által működtetett parti őrség a harcok ellenére komoly
erőfeszítéseket tett az illegális migráció visszaszorítására, és csak ebben az évben november
közepéig 11 000 főt akadályozott meg az európai átkelésben és toloncolt vissza a nyílt tengerről
Észak-Afrikába.⁴ Ez ismét fontos rizikófaktort jelentett a migránsok számára, hiszen azzal fe-
nyegetett, hogy fölöslegesen fizetnek ki jelentős összeget az embercsempészeknek az útra kelés
előtt – a líbiai parti őrség nagy eséllyel visszatoloncolja őket. A fentebbi tényezők annak ellenére
is csökkentették Líbia és a középső útvonal vonzerejét, hogy részben a háborús helyzet elől
menekülő, már Líbiában levő migránsok miatt 2020-ban az előző évvel összehasonlítva csak-
nem a duplájára nőtt az olasz és máltai partokat elérő bevándorlók száma.⁵ Ezek az átkelők
azonban már eleve Észak-Afrikában tartózkodtak – vagy kifejezetten ezen országok állampol-
gárai voltak: a UNHCR adatai alapján ugyanis a tunéziaiak, marokkóiak és algériaiak adták az
érkezők 43 %-át.⁶

¹ VARGHA 2020.

² LIBYAHERALD 2020a.

³ LIBYAHERALD 2020b.

⁴ REUTERS 2020a.

⁵ UNHCR 2020a.

⁶ *IBID.*

A három utóbbi állam ugyanakkor szintén komoly erőfeszítéseket tett határai lezárására – nemcsak az illegális migráció visszaszorítása érdekében, hanem azért is, hogy csökkentse a koronavírus terjedését. A nyugat-maghrebi országok eleve komoly erőfeszítéseket tettek az Európa felé történő átkelések megakadályozásában – egyedül Marokkó 74 000 átjutási kísérletet akadályozott meg a Földközi-tenger, illetve az észak-afrikai spanyol enklávék viszonylatában 2019-ben.⁷

Mindezekkel párhuzamosan ugyanakkor az afrikai kontinens *push factorai* terén nem láthattunk érdemi változást az elmúlt években. A szubszaharai lakosság migrációs hajlandósága továbbra is kiemelkedő,⁸ és bár ennek csak elenyésző hányada realizálódik, bőven van igény és fizetőképes kereslet a csempészhálózatok működésére. Ráadásul egyre inkább az látszik, hogy olyan, az interkontinentális migrációból eddig jórészt kimaradt állampolgárok is rákapcsolódnak ezekre a hálózatokra, mint a mali vagy dél-szudáni lakosok.⁹ Ezzel párhuzamosan hiába rendeződött a politikai helyzet több országban is (Gambia), vagy maradt fenn a politikai stabilitás (Szenegál), ez nem mérsékelte érdemben a migrációs kedvet, mert az útra kelők többsége még mindig az európai álom bűvöletében él. A fentebbi tényezők mind hozzájárultak ahhoz, hogy a szubszaharai, illetve észak-afrikai lakosok egy része továbbra is szeretné elhagyni hazáját, és hogy az egyéb útvonalakon rájuk váró nehézségek miatt az illegális bevándorlók figyelme egyre inkább az Európa felé vezető legnyugatibb útvonal, a spanyol fennhatóság alatt álló Kanári-szigetek felé fordult, ahol még az Indiai-óceánon fekvő Comore-szigetek állampolgárai is megpróbálkoztak az EU-ba való bejutással.¹⁰

3. VÁLSÁG 2020 ŐSZÉN

A spanyolországi migrációs helyzetkép az ENSZ Menekültügyi Főbiztosságának¹¹ adatai alapján az elemzés írásának idején az alábbiakban foglalható össze:

2020. január 1. és szeptember 30. között 19 355-en érkeztek illegálisan Spanyolországba. Ez 17%-kal maradt el a tavalyi év azonos időszakának adatától. Idén tavalyhoz képest többen választották a tengeri útvonalat (93 % a 2019-es 81 %-kal szemben), mint a szárazföldit (7 % a 2019-es 19 %-kal szemben). Ezekben a hónapokban még nem volt kiugróan magas a Kanári-szigetekre történő érkezések száma – legalábbis a többi térséggel összehasonlítva.

Ebben az időszakban a 17 527 tengeri utat választó emberből 11 312 Andalúziában, más félszigeti tartományokban és a Baleár-szigetek valamelyikén kötött ki, azaz a nyugat-medi-

⁷ MOROCCO WORLD NEWS 2020.

⁸ GALLUP 2018.

⁹ AL-JAZEERA 2020.

¹⁰ *IBID.*

¹¹ UNHCR 2020b.

terrán útvonalon jutott el Spanyolországba. Többségük algériai, kisebb részük marokkói, elenyésző részük pedig szubszaharai ország állampolgára volt. A Kanári-szigetekre 6 215 ember érkezett, ami ugyan csaknem háromszorosa volt az előző évi adatnak, de éves bontásban még nem tűnt kezelhetetlen létszámnak. A szigetekre érkezőknek csak kisebb része volt marokkói. E tömeg többsége elsősorban Mali, Guinea, Elefántcsontpart és Szenegál polgára. Közöttük jóval nagyobb a nők (20 %) és gyermekek (12 %) aránya, mint a félszigetre érkezők között (5 % és 9 %). A szárazföldön, azaz a két enklávé határának átlépésével sikeresen próbálkozó tömeg karaktere más: Ceutánál 5-ből 4 bevándorló marokkói, de itt is nagy számban vannak jelen az algériaiak, míg Melillánál leginkább a Maghreb-országok polgárai és a szíriaiak tesznek kísérletet az EU területére való bejutásra.

A Kanári-szigetek kapcsán az igazi robbanás 2020 októberében következett be. Ami az október–novemberi (40–45. heti) számokat illeti, azok egyrészt azt jelzik, hogy szárazföldön, azaz a két enklávén, Ceután és Melillán keresztüli bevándorlás megszűnt. Másrészt azt, hogy a tengeren érkezőkön belül megfordult, s immár – nem minden héten, de a trendet tekintve mindenképp – nagyobb a Kanári-szigeteken partot érők aránya. Harmadrészt ezzel összefüggésben azt, hogy a tengeri érkezések számának a 41. héttől kezdődött nagymértékű emelkedéséért egyre inkább a kanári-szigeteki helyzet a „felelős.” Nem zárható ki, hogy az októberi „nagy útra kelés” háttérében az időjárási tényezők kedvező együttállása húzódik meg. Október a negyedik legszárazabb hónap az évben (átlagosan 29,6 napon nem hullik csapadék), még nem túl hidegek az éjszakák (12 °C, novemberben már csak 9 °C), és ekkor fúj leggyengébben a szél (19 kilométer/órás sebességgel).¹² Az érkezési adatokat az alábbi táblázatban foglaljuk össze:

*A Spanyolországba illegálisan érkezők száma 2020 40–45. hetében (fő)
és változás 2019 40–45. hetéhez képest (%)*

	40. hét	41. hét	42. hét	43. hét.	44. hét	45. hét
Szárazföldi érk.	2 (-99 %)	1 (-98 %)	1 (-98 %)	1 (-99 %)	0	0
Tengeri érk.	681 (-11 %)	2 120 (+168 %)	2 329 (+194 %)	2 291 (+189 %)	1 381 (+74 %)	3 411 (+756 %)
Tengeri érk. közül Kanárik	440	1 155	1 485	2 035	445	2 950

forrás: UNHCR

¹² https://www.meteoblue.com/en/weather/historyclimate/climatemodelled/canary-islands_spain_2520308

Fentiekben, a migránsok állampolgárságáról írtak és az ENSZ Olaszországra és Görögországra vonatkozó heti adatai alapján az látszik, hogy a keleti és középső mediterrán útvonalon nem történhettek olyan hirtelen változások, melyek a nyugati útvonalra „tereltek” volna át embereket. A keleti útvonalon nyugodtnak nevezhető a helyzet, a középsőn pedig a tavalyihoz képest még sokkal súlyosabb (lásd a lampedusai krízist), mint a nyugat-mediterránon és -afrikain. A 45. hét (2020. november 2–8.) számairól készült táblázatunk ezt érzékelteti:

A nagy mediterrán frontországokba érkezők száma 2020 45. hetében (fő) és változás 2019 40–45. hetéhez képest (%), valamint legtöbbjük állampolgársága (%)¹³

	Tengeren érkezők száma	Legtöbb érkező állampolgársága	Második legtöbb érkező áll.polg.-a	Harmadik legtöbb érkező áll.polg.-a
Görögország	59 (-94 %)	afgán (46 %)	szíriai (19 %)	kongói (7 %)
Olaszország ¹⁴	3 260 (+1 013 %)	tunéziai (41 %)	bangladesi (12 %)	pakisztáni (5 %)
Spanyolország	3 411 (+756 %)	algériai (39 %)	marokkói (20 %)	mali (13 %)

forrás: UNHCR

Vagyis azok a zömében marokkói és szubszaharai állampolgárok, akik a Kanári-szigetek felé indultak el, már eleve az Atlanti-óceánt vették célba, és ha teheték elkerülték Líbiát. Bár a középső-mediterrán útvonalon jelentősen nőttek idén a számok, ennek hátterében zömében nem az új érkezések állnak, hanem az, hogy a már Líbiában tartózkodó külföldiek az elhúzódó polgárháború és a terjedő koronavírus-járvány miatt nagyobb számban próbálták elhagyni Észak-Afrikát. A szigeteken tapasztalható „robbanás”-hoz emellett a szárazföldi határon bevezetett marokkói és spanyol szigor, illetve a koronavírus által okozott afrikai gazdasági visszaesés is hozzájárult.¹⁵

A több mint 2 milliós összlakosságú Kanári-szigeteken több tüntetés is volt a kialakult helyzet miatt. Legutóbb október 31-én Gran Canaria szigetén, Mogán városában tiltakoztak a helyiek. Ezt a települést érinti leginkább a kirobbant válság, mivel a város parti üdülőövezetében, Arguinegínben egy mólón állítottak fel a hatóságok befogadó központot a migránsoknak, mely nemcsak túlszűfolt, hanem elégséges közművesítéssel sem rendelkezik. A polgármester

¹³ Görögország és Spanyolország állampolgársági adatai szeptember 30-ai, Olaszországé október 31-ei állapotot tükröznek.

¹⁴ November 1–8. közötti időszak adata.

¹⁵ INDEPENDENT 2020c.

szerint augusztus 20-án 400 főre kalibrálva állították fel a tábort, de mára 1 985-en élnek a területén, akik közül 20-an igazoltan koronavírus-fertőzöttek.¹⁶ A rendőrség a bekerített területet szigorúan őrzi.¹⁷

Bár Spanyolország a 2006-os válság hatására szinte az összes érintett afrikai országgal megkötötte a bilaterális kitoloncolási- és visszafogadási egyezményeket, amelyek elméletben megkönnyítenék a különféle menekültstátuszra nem jogosultak hazaküldését, a COVID-19 el lehetetlenítette ezek alkalmazását. A kitoloncolásokat végrehajtó járatok a koronavírus-járvány miatt ugyanis nem szállhatnak fel, a származási országok a pandémia miatt nem fogadják a repülőgépeket, azt pedig a spanyol kormány egyelőre megfontolni sem hajlandó, hogy a félszigetre szállítsa a migránsokat – kivéve (eddig) ezer nőt és gyermeket.¹⁸ A kormány illetékes minisztere megoldásként a beválnak gondolt „receptről” nyilatkozott, azaz a Marokkóval, Mauritániával és Szenegállal kötött migrációs tárgyú megállapodások megerősítéséről.¹⁹ Ennek részeként Madrid három járőrhajót és egy repülőgépet helyez üzembe a kritikus óceáni területen, Mauritániába pedig rendőri egységeket küldött az embercsempészet visszafogására.²⁰

Az emberi jogi szervezetek az elmúlt hónapokban kialakult és egyre súlyosbodó helyzet miatt táborok építését sürgették, ehhez pedig a kormány beleegyezését adta. A görög szigetekhez hasonlóan a kormány a hadsereg által korábban használt területeken kezd táborok építésébe Gran Canarián, Fuerteventurán és Tenerifén.²¹

4. ÖSSZEGZÉS

Ha a válság a koronavírus-járvány második hullámának lecsengésével sem ér véget, azaz a migránsokat rövid időn belül nem toloncolják ki, sőt újabbak érkeznek, a turisztikai bevételekre támaszkodó tartomány nehéz helyzetbe kerülhet, mely könnyen a Lesboszon és más „frontszigeteken” tapasztalt elhúzódozó, mély válságba torkollhat. Az, hogy 2007 és 2018 között a 100 vendégágyra jutó foglalkoztatottak száma a régióban folyamatosan és jelentősen nőtt (12,6-ról 15-re),²² mutatja, hogy a Kanári-szigetek továbbra is építeni akar a turizmusra, mely az illegális bevándorlók tartós jelenléte miatt megroppanhat, és meghatározó gazdasági jelentősége nyomán komolyan ronthatja a tartomány gazdasági kilátásait a következő években. A tartós jelenlét, azaz a kitoloncolások elmaradása pedig láncreakciót indíthat el: ha arról érkeznek hírek Nyugat-Afrikába, hogy elmaradnak a repatriálások, mind többen kockáztathatják az útra kelést.

¹⁶ INDEPENDENT 2020a.

¹⁷ REUTERS 2020b.

¹⁸ BATHKE 2020.

¹⁹ INDEPENDENT 2020b.

²⁰ INDEPENDENT 2020c.

²¹ *IBID.*

²² CCELPA 2018, T3.3.17-es táblázat.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- AL-JAZEERA (2020): *Refugee crisis brews on Canary Islands with record arrivals*. 2020.11.10. Forrás: <https://www.aljazeera.com/features/2020/11/10/refugee-crisis-brews-on-spains-canary-islands-with-new-arrivals> Megtekintve: 2020. 11. 16.
- BATHKE, Benjamin (2020): *Will Spain's Canaries turn into a second Lesbos amid surge in migration?* 2020.10.28. Forrás: <https://www.infomigrants.net/en/post/28138/will-spain-s-canaries-turn-into-a-second-lesbos-amid-surge-in-migration> Megtekintve: 2020. 11. 15.
- CANARIAN WEEKLY (2020): *Gran Canarian Residents Protest Against the Overcrowding of Immigrants in Arguineguín*. 2020.10.31. Forrás: <https://www.canarianweekly.com/posts/protests-arguineguin-against-overcrowding-dock#ath> Megtekintve: 2020. 11. 15.
- CCELPA (2018): *Canary Islands Economy Annual Report 2018*. Data And Statistics. Forrás: <https://www.ccelpa.org/iannual2018/index.html#Canaria> Megtekintve: 2020. 11. 16.
- GALLUP (2018): *More Than 750 Million Worldwide Would Migrate If They Could*. 2018.12.10. Forrás: <https://news.gallup.com/poll/245255/750-million-worldwide-migrate.aspx> Megtekintve: 2020. 11. 16.
- LIBYAHERALD (2020a): *Libya's coronavirus cases pass the 70,000 mark*. 2020.11.11. Forrás: <https://www.libyaherald.com/2020/11/11/libyas-coronavirus-cases-pass-the-70000-mark/> Megtekintve: 2020. 11. 16.
- LIBYAHERALD (2020b): *Migrants in Libya decreased by 7 percent since March: IOM*. 2020.09.24. Forrás: <https://www.libyaherald.com/2020/09/24/migrants-in-libya-decreased-by-7-percent-since-march-iom/> Megtekintve: 2020. 11. 16.
- MOROCCO WORLD NEWS (2020): *Morocco Arrests 5 for Irregular Migration, Human Trafficking*. 2020.10.23. Forrás: <https://www.morocoworldnews.com/2020/10/323513/morocco-arrests-5-for-irregular-migration-human-trafficking/> Megtekintve: 2020. 11. 16.
- REUTERS (2020a): *At least 74 migrants dead in shipwreck off Libya coast, IOM says*. 2020.11.12. Forrás: <https://www.reuters.com/article/idUSKBN27S2IC> Megtekintve: 2020. 11. 16.
- REUTERS (2020b): *Hundreds of migrants call for freedom at camp on Gran Canaria*. 2020.09.08. Forrás: <https://www.reuters.com/article/us-europe-migrants-spain-idUSKBN25Z2EE> Megtekintve: 2020. 11. 15.
- THE INDEPENDENT (2020a): *Tensions in packed migrant shelter on Spain's Canary Islands*. 2020.11.12. Forrás: <https://www.independent.co.uk/news/tensions-in-packed-migrant-shelter-on-spains-canary-islands-government-migrants-canary-islands-pier-people-b1721261.html> Megtekintve: 2020.11.15.

THE INDEPENDENT (2020b): *Spain searches for answer to migrants eyeing Canary Islands.* 2020.11.14. Forrás: <https://www.independent.co.uk/news/spain-searches-for-answer-to-migrants-eyeing-canary-islands-canary-islands-government-migrants-migrants-migrants-b1722572.html> Megtekintés: 2020.11.15.

THE INDEPENDENT (2020c): *Spain to build Canary Islands migrant camps after 900% rise in arrivals.* 2020.11.14. Forrás: <https://www.independent.co.uk/news/world/spain-canary-islands-migrants-africa-camps-b1722555.html> Megtekintés: 2020.11.15.

UNHCR (2020a): *Mediterranean Situation.* Forrás: <https://data2.unhcr.org/en/situations/mediterranean> Megtekintve: 2020. 11. 16.

UNHCR (2020b): *Operational Portal – Refugee Situations – Spain.* Forrás: <https://data2.unhcr.org/en/country/esp> Megtekintve: 2020.11.15.

VARGHA, Márk (2020): *Spanyolország, a (viszonylagos) nyugalom félszigete.* Horizont, 2020/13. Migrációkutató Intézet, 2020.07.13. Forrás: https://www.migraciokutato.hu/wp-content/uploads/2020/07/20200710_HORIZONT_13_vargha_mark_spanyolorszag_a_viszonylagos_nyugalom_felszigete_elemzes.pdf Megtekintve: 2020.11.15.

HORIZONT

A Migrációkutató Intézet elektronikus kiadványsorozata

Kiadó: **Migrációkutató Intézet**

Lektorálta: Janik Szabolcs

A borítókép forrása: Shutterstock.

A kiadó elérhetősége: H-1518 Budapest, Pf. 155

Tel.: +36 1 372 0191

E-mail: info@migraciokutato.hu

Az elemzés és annak következtetései kizárólag a szerzők magánvéleményét tükrözik,
és nem tekinthetők a Migrációkutató Intézet álláspontjának.

© Marsai Viktor, Vargha Márk, 2020

© Migrációkutató Intézet, 2020

ISSN 2677-1780